

В І Д Г У К

офіційного рецензента кандидата педагогічних наук, доцента, доцента
кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова

Коханко Оксани Григорівни

на дисертаційну роботу **Русина Юрія Юрійовича**

**«Формування у молодших школярів здатності долати конфлікти в
освітньому процесі засобами інтерактивних технологій»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка)

за спеціальністю – 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки. У сучасних умовах оновлення змісту початкової освіти, посилення уваги до безпечного освітнього середовища, педагогіки партнерства, розвитку емоційного інтелекту та соціально-комунікативних компетентностей особливої значущості набуває проблема формування у молодших школярів здатності конструктивно долати конфлікти. Сучасна школа покликана не лише забезпечувати інтелектуальний розвиток дитини, а й формувати в неї досвід ненасильницької взаємодії, вміння співпрацювати, досягати порозуміння, контролювати емоції та відповідально поводитися в суперечливих ситуаціях. У цьому контексті конфлікти між дітьми розглядаються не як випадкові труднощі поведінки, а як важливий аспект соціалізації, що потребує педагогічно організованого впливу.

Актуальність цієї проблеми посилюється тим, що саме молодший шкільний вік є важливим етапом становлення базових моделей міжособистісної поведінки. У цей період дитина входить у нову систему соціальних стосунків, вчиться будувати взаємодію з однолітками й дорослими, засвоює правила спільної діяльності та набуває власного досвіду реагування на суперечності. Від того, наскільки своєчасно й педагогічно доцільно буде організовано цей процес, значною мірою залежить подальша соціальна адаптація учня, його психологічний комфорт, здатність до співробітництва й саморегуляції.

У контексті сучасних освітніх пріоритетів проблема конструктивного подолання конфліктів тісно пов'язана з реалізацією компетентнісного підходу, ідей Нової української школи, формуванням громадянської відповідальності,

комунікативної культури та толерантності. Здатність дитини мирно врегульовувати суперечності, враховувати позицію іншого, шукати компроміс і нести відповідальність за власні дії є важливою складовою її життєвої компетентності та передумовою успішної соціальної взаємодії.

Особливо перспективним у розв'язанні цієї проблеми є використання інтерактивних технологій, що забезпечують активну участь школярів у моделюванні та аналізі конфліктних ситуацій, стимулюють діалог, рольову взаємодію, рефлексію та спільний пошук рішень. Такі підходи дозволяють формувати конструктивні способи поведінки не лише на рівні знань, а й через практичний досвід взаємодії. Саме тому звернення дисертанта до інтерактивних технологій як засобу формування у молодших школярів здатності долати конфлікти є цілком обґрунтованим і своєчасним.

Отже, дисертаційне дослідження Русина Ю. Ю. відповідає актуальним запитам педагогічної науки та практики початкової освіти, корелює з сучасними напрямками розвитку теорії виховання і соціалізації особистості та спрямоване на розв'язання важливої науково-педагогічної проблеми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформульованих у дисертації. Дисертація вирізняється достатнім рівнем теоретичної та методичної обґрунтованості, що забезпечує цілісність і переконливість представлених результатів. Науковий апарат дослідження сформульовано коректно: мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження узгоджені між собою, відповідають логіці роботи та адекватно відображають сутність досліджуваної проблеми. Зміст дисертації підпорядкований реалізації поставлених завдань, характеризується внутрішньою послідовністю, структурною впорядкованістю та логічною завершеністю.

Позитивно оцінюється глибина опрацювання психолого-педагогічних джерел, що дозволило автору комплексно розглянути проблему конфліктної взаємодії в молодшому шкільному віці. У роботі здійснено аналіз різних наукових підходів до розуміння конфлікту, особливостей конфліктної поведінки дітей, ролі інтерактивного навчання у формуванні соціально значущих умінь і навичок. На основі узагальнення теоретичних положень дисертант обґрунтовує власне трактування здатності молодших школярів долати конфлікти як інтегративної особистісної якості, що формується у процесі навчання, виховання та соціалізації.

Суттєвою перевагою роботи є логічно вибудоване представлення структури досліджуваної здатності через когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий компоненти. Визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості здійснено послідовно й аргументовано, що забезпечує наукову обґрунтованість діагностичного інструментарію та дозволяє об'єктивно оцінити динаміку розвитку досліджуваного феномену.

Обґрунтованість наукових результатів підтверджується належно організованою дослідно-експериментальною роботою. У дисертації чітко представлено констатувальний, формувальний і контрольний етапи експерименту, охарактеризовано використані методики, описано процедуру дослідження та подано аналіз змін показників у контрольних та експериментальних групах. Важливо, що автор не обмежується констатацією статистичних результатів, а здійснює їх педагогічне осмислення, пояснюючи причини та механізми позитивної динаміки.

Загалом наукові положення, висновки й результати дослідження є логічно вмотивованими, достатньо переконливими, узгодженими з поставленою метою та підтвердженими емпіричними даними.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження. Наукова новизна дисертації полягає в комплексному дослідженні проблеми формування у молодших школярів здатності долати конфлікти в освітньому процесі засобами інтерактивних технологій. Автором не лише узагальнено сучасний стан розробленості проблеми, а й запропоновано її системне педагогічне розв'язання, що поєднує теоретичні положення з практичними механізмами реалізації.

До найбільш значущих результатів слід віднести теоретичне обґрунтування та розроблення організаційно-педагогічної моделі формування у молодших школярів здатності долати конфлікти, яка включає мету, принципи, етапи, педагогічні умови, інтерактивні методи, критерії оцінювання та очікувані результати. Важливим здобутком є також уточнення змісту понять, пов'язаних із конфліктною поведінкою, та конкретизація структурних компонентів досліджуваної здатності.

Новизна роботи виявляється і в обґрунтуванні комплексу педагогічних умов, що забезпечують ефективність формування в молодших школярів умінь конструктивного розв'язання конфліктів. Особливої уваги заслуговує акцент на створенні безпечного освітнього середовища, медіативній готовності вчителя,

систематичному використанні інтерактивних форм роботи та взаємодії з батьками як важливими учасниками освітнього процесу.

Достовірність результатів дослідження забезпечується методологічною визначеністю, використанням взаємодоповнювальних теоретичних і емпіричних методів, логікою побудови експерименту, а також кількісним і якісним аналізом отриманих даних. Представлені висновки є науково аргументованими, узгодженими з результатами дослідження та належно підтвердженими фактичним матеріалом.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертація Русина Ю. Ю. має вагоме значення для розвитку педагогічної науки, насамперед у сфері початкової освіти, теорії виховання, педагогіки взаємодії та формування соціально-комунікативних якостей особистості дитини. Робота поглиблює наукові уявлення про педагогічні механізми формування в молодших школярів здатності конструктивно долати конфлікти, а також про дидактичні й виховні можливості інтерактивних технологій.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні понятійного апарату, структурних характеристик досліджуваної здатності, а також у розширенні наукових підходів до розуміння конфліктологічної проблематики в молодшому шкільному віці. Робота переконливо доводить, що формування здатності долати конфлікти має розглядатися як системний педагогічний процес, а не як епізодична реакція на окремі випадки міжособистісних суперечностей.

Практична цінність дисертації полягає у створенні методичного забезпечення, яке може бути безпосередньо використане вчителями початкової школи. Запропоновані рольові ігри, кейси, дискусії, ситуативні вправи, тренінгові форми роботи можуть стати дієвим інструментом формування в дітей навичок діалогу, самоконтролю, співпраці, емпатії та відповідального прийняття рішень у конфліктних ситуаціях.

Практичне значення роботи виходить також за межі шкільного середовища, оскільки її результати можуть бути використані в системі підготовки майбутніх учителів, у післядипломній освіті педагогів, у роботі психологічної служби закладу освіти та в організації просвітницької роботи з батьками.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертаційна робота є структурно завершеною, внутрішньо цілісною та самостійною науковою працею. Побудова тексту відповідає логіці розгортання дослідження: від аналізу

проблеми та обґрунтування теоретичних засад — до педагогічного проєктування, експериментальної перевірки та узагальнення результатів.

У першому розділі автор зосереджується на з'ясуванні сутності конфлікту, особливостей його прояву в молодшому шкільному віці, аналізі педагогічного потенціалу інтерактивних технологій. Другий розділ має виразну практико-орієнтовану спрямованість, оскільки саме тут обґрунтовуються педагогічні умови, принципи та модель формування досліджуваної здатності. Експериментальний блок роботи переконливо демонструє результативність запропонованого підходу.

Позитивним є те, що дисертація не обмежується декларативними твердженнями, а містить конкретні педагогічні рішення, підкріплені результатами апробації. Додатки уточнюють зміст окремих положень і посилюють прикладний характер роботи.

У цілому дисертація справляє враження науково зрілої, методично продуманої та завершеної праці, що відповідає рівню кваліфікаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Поряд із позитивною оцінкою роботи вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження і побажання, що мають дискусійний характер.

1. У дослідженні було б доцільно ширше показати взаємозв'язок між формуванням здатності долати конфлікти та розвитком емоційного інтелекту молодших школярів, оскільки ці процеси у практиці початкової освіти тісно взаємопов'язані.

2. Авторіві варто було б більш детально висвітлити можливості використання розробленої моделі в умовах інклюзивного класу, де конфліктні ситуації можуть мати додаткові психологічні й комунікативні особливості.

3. Певного розширення потребувало б представлення інструментів моніторингу довготривалого впливу запропонованої методики, тобто відстеження стійкості сформованих умінь у поведінці учнів поза спеціально організованими інтерактивними заняттями.

Водночас зазначені зауваження не мають принципового характеру, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та не знижують її наукової новизни й практичної значущості.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». На підставі аналізу поданої роботи можемо твердити, що дисертація Русина Юрія Юрійовича «Формування у молодших школярів здатності долати конфлікти у освітньому процесі засобами інтерактивних технологій» є кваліфікаційною науковою працею, завершеною, самостійно виконаною і заслуговує на позитивну оцінку. Вона відповідає вимогам «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний рецензент
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки
УДУ імені Михайла Драгоманова

